
IMA LI ŽIVOT SMISLA? Duhovnofilozofirajuće meditiranje

Ivica Kamber, Zadar

UDK 128 : 130.31
Pimljeno 2/99

Sažetak

Početak rada pripada pitanju o smislu u kontekstu bačenosti u stvorenost bića čovjek. Pitanje o smislu bitno se ogleda i u odnošenju čovjeka spram svoje najulastitije nutrine, čije je pak razrješenje religijske prirode. Autor kritički zahvaća pokušaj racionaliziranja pitanja o smislu, a odgovor traži u rastućoj duhovnosti izvorne evanđeoske poruke. Tako se promišljanje pitanja o smislu promeće u duhovno-filozofirajuće meditiranje u kojemu se rasvjetljuje odnos čovječke duhovnosti. Ta kristološka duhovnost trajan je odgovor na pitanje o smislu i uvijek svjedoči vjeru kao onaj nepresušan izvor vječnosti koja se probija na rubovima dokrajčenog vremena.

Ključne riječi: Duh, Vječnost, čovjek, smisao, Bog.

Neslućena je količina prokletstva u tom pitanju.

No, ono jest utemeljeno u zajednici bića. Naime jedan jedini i sami čovjek, najsamije stvorenje kozmosa može upitati ovo pitanje samo u svojoj zajednici bića. U sebi samome čovjek ne nalazi ništa vrijedno osim *nagnuća* k drugomu čovjeku. Svi su naši pokušaji smisla kada ciljaju na samotnu egzistenciju, promašeni - život *jednoga* čovjeka nema smisla, ali ima ga život *drugoga* čovjeka.

Ovo se grubo može razumjeti kao zagovor za povijesnost čovjeka, za njegovo 'dostojanstveno uspravljanje', za njegovo postavljanje pitanja bogovima, za njegovo samostvaranje. Ali povijest čovjeka, i to najveći dio osviještene povijesti, svjedoči njegov sumanutu sunovrat, njegov pad u bezdan vlastita svijeta. Povijest svjedoči o tragici čovjeka - sve do zaborava kao njezina vrhunca.

Čovjek je naime svoj svijet. Zašto onda čovjek pita za smisao svojega *svijeta*? Zašto se čovjekov svijet prometnuo u provaliju njegove propasti? Tajna je njegove nemoći u od njega stvorenome obesmišljenome svijetu. A svijet je pak ono što se vidi, i dokle seže viđenje, seže i svijet čovjeka. Čovjek bi da mu viđeni svijet zasnjedoči istinu svijeta. A svijet čovjeku uzvraća osvjetljenošću i sramotnom prozirnosti. S viđenjem svijeta za čovjeka sviće pakao kao delirij prozirnosti. U viđenju svijeta čovjek gleda svoje Ništa. Akt stvaranja tako je već unaprijed osuđen na propadanje, čovjek stvara, a 'nestvoreno išta' i u aktu kreacije omamljuje stvoreno svojim ništećim

zadahom. Čovjek je tako, Ništa - da je barem 'prah zemlje' kao Duh zemlje, besmislen i neosviješten, pijan od vlastite stvorenosti - nego šuti nijemi kozmos, šuti nametnuta cjelina Nesagledivoga - a s ruba gasećega kozmosa pita čovjek - ima li život smisla?

Sam pred sobom stoji čovjek kao Zagonetka u poretku bića, neotkupljen od Raspetoga, čovjeku je zapovjeđena smrt kao najizvornija nemoć, čovjek je raspolovljen, rasječen, ali više ne poznaje i ne prepoznaje onoga izgubljenog 'sebe'. Čovjek više ne zna koga je to u žrvnju kozmosa izgubio. Sve se oko čovjeka kreće, a on sam nikamo ne ide i nikamo ne stiže. Svaka je suvisla potraga nesmislena, budući da se izgubio trag traženoga. I iznad svega čovjek je time zadovoljan - i to zadovoljstvo čini se kao konačna pobjeda đavolskog u čovjeku. To zadovoljstvo prazninom u čovjeku iznutra nadolazi, ono nije objava istine, nego objava svjesne laži i obmane, zadovoljan je čovjek sobom kao zadovoljenim od praznine svijeta. Primaknuo se time čovjek umu stvoritelja - on može stvarati i time biti zadovoljan, stvarati bilo što i bilo kome. Čovjek se poklonio svome svijetu i izgubio je povjerenje u Nesagledivo, izgubio je povjerenje u Duh kao sjeme zemlje.

Svako čovjekovo vrijeme izriče pitanje o smislu i traži odgovor u nevremenu. Misao o smislu hoće da nije misao s-mišljena kao smisao u vremenu - ona neće saznati ili spoznati već hita o-smisliti pojavu. A pojava jest tek samo privid, otuđen i razriješen od nutrine čovjekove. Tako se nama pojavljuje naš svijet kao tuđi i zato čovjek u njega ne može vjerovati i zato čovjek pita o smislu i sebe i svijeta i života.

Bitnu stvar ovdje čovjek previđa, naime, nije on *živ*, nego je *oživljen*. Kao prethodno *ne-oživljen*, čovjek se nije udomaćio u životu. Pitanje o smislu pitanje je stranca kojemu je strano vlastito postojanje i koje ne seže do enigme kozmosa. Ima li život smisla, pitanje je filozofirajućeg mišljenja i predstavlja njegovu među. Bilo potvrđan ili niječan, odgovor na pitanje o smislu za onoga koji pita ostaje bez egzistencijalnog značenja. Pitanje o smislu jest sračunato pitanje računajućeg uma, koji bi pitanjem o smislu htio zasnovati *umovanje* kao *znanost o smislu*. To pitanje cilja na predmet-čovjeka i podsjeća ga na njegovu izlomljenu stvarnost. Um se iznova pokušava ujediniti u mišljenju 'da čovjek jest i da misli'. Ova se samonaviještena dogma uma samoprolašava istinom, ali kao misao koja bi htjela k cjelini bića pokazuje se kao posve beznačajna. Da jesam, to nije nikakvo otkriće, ali da nisam ono što mogu biti - to je potresna objava. Racionalno znanje može izračunati i sabrati sve pojedine tragedije svijeta, ali znanjem se ne može promijeniti tragika svijeta na koju se odnosi pitanje o smislu.

Pitanje o smislu, pitanje je objekt-čovjeka. Kada je čovjek sebi objekt on zaista do sebe ne dopire. Propitivanje o smislu traži jednu sveprožimljuću istinu svijeta da se objavi čovjeku. Zato pitamo ima li svijet jednu istinu, jednu istinu kao istinu dokinutoga tragičnog dotrajavanja čovjeka, istinu koja ne iznenađuje svojom istinitošću, istinu priopćivu u još-nikad-neizgovorenem jeziku. Kada bi postojala, takva bi istina ujedinila sva naša prisuća, u takvoj istini čovjek ne bi mogao sudjelovati. Oko zahtjeva za istinom svijeta, u pitanju o smislu čovjek oštri svoju *nesretnu svijest*. Pitanje o smislu zapravo je pitanje iz nemoći da se bude drugačiji čovjek. Kada pita o smislu, čovjek previđa granice znanja, čovjek znanje precjenjuje. Znanje može znati ono što se zna, ali znanje ne može saznati ono što se ne da saznati. Ovo je trivijalna misao, ali na čovjeka ima razarajuće djelovanje. Svako znanje mora nositi biljeg Duha, u protivnome ono raščuđuje ono što se zna. A raščuđeno znanje ne progovara istinom i ne potresa pravdom. Ono što se ne može saznati imenuje se kao Tajna. Tajna se dopušta izreći u jeziku kao ono što se *ne zna*. I ovdje nastupa pitanje o smislu kao pitanje koje bi htjelo biti odlučeno kroz znanje. Čovjek bi pitanjem o smislu htio prevladati svoj vlastiti svijet, odnosno spasiti se od *svijeta*. Zato se na pitanje o smislu ne može odgovoriti racionalizirajućim mišljenjem, budući da se ono odnosi na čovjekov svijet, ali ne i na golog *nespašenog čovjeka*. Pitanje o smislu smjera na osmišljenje svijeta koji je čovjeka stvorio. U pitanju o smislu se naime traži uspostava između nepremostivoga - čovjeka kakvog je on od sebe učinio i djelovanja tog samostvarajućeg činjenja na ono čovjeku u sebi Nepoznato.

Pitanje o smislu upućuje čovjeka na put mišljenja i od njega traži da ispuni ono što je nemoguće - vjeru u mišljenje kao jamstvo odgovora na pitanje. Na krilima varljivog povjerenja u *oholo* mišljenje pao je i Svjetlonoša i naši praroditelji.

Samo povjerenje u vjeru, kao onaj onkraj mišljenja uzdižući Duh dohvaća puninu i objavu nadolazeće Vječnosti. Pred gospodstvom Duha posustaje golo mišljenje. A Vječnost u Duhu nadolazi pak ne kao vječno vrijeme, nego kao njegovo jedino ukinuće. Ona pak sve što jest i nije sabire u obećanu cjelinu Slobode. Jedino u Slobodi mišljenje stječe vjeru u čovjeka i njegovo poslanje. Misao o Slobodi nije misao Slobode u kakvoj slici svijeta. Bespredodžbeno Sloboda prebiva u božanskoj blizini. Sloboda je način kako ono božansko pronalazi izgubljenog čovjeka. Ali Sloboda zadaje čovjeku golemu bol.

Na početku takvoga filozofiranja više nije *logos*, ovdje filozofiranje ispunja svrhu šutnje pred onim što se jedino govorom može izgubiti. Mišljenje sebe ovdje prekoračuje u budnosti šutnje bez pitanja i odgovora. Zato nas naše postojanje treba podsjećati na

Vječnost kao izvansvjetsko zbivanje i onu stvarnost pred kojom pitanje o smislu gubi svaki smisao.

Čovjek treba ustuknuti pred činjenicom da je njegovoj povijesti prethodila beskonačna anonimna prošlost i da kroz svoju povijest čovjek zapravo živi svoje zadnje vrijeme pred zakoračaj u vodstvo Duha. Uloga se povijesti dovršava u pokazivanju kakav čovjek treba biti kao su-dionik u jednoj stvarnosti Duha koja pak dokida čovjekovu ovisnost o postojanju. Nesigurnost i nepronicljivost vremena čine život nestabilnim i pogrešivim i uvijek ga nanovo prisiljavaju na mehaniku samoponavljanja. S mišljenjem se čovjek zapućuje u postojanje, ali se s mišljenjem počinje zavaravati. Ovo zavaravanje je tiranija mišljenja nad Duhom i ono kada se prepozna zaziva ozbiljnost i odgovornost *za svijet* što je istinska i jedina cijena našega otkupljenja. Susret mišljenja i Duha ima se izvršiti i razbuktati na granicama filozofirajućeg mišljenja kao Istina mišljenja. U odnosu na ono što običavamo nazivati objektivnim, ova istina mišljenja nije realna, ona je pra-realna Tajna koja se ne može znati. Duh privodi čovjeka jednoj Stvarnosti i zaklanja ga od gubljenja po rubovima prošlosti i budućnosti. Razlog zašto jedna filozofija u spoznajno-proširujućem smislu ne može odmijeniti neku povijesno prethodeću filozofiju leži u snazi Duha ka kojoj se ne može napredovati pragmatikom znanja. Naše nam duhovno podrijetlo ne prethodi u vremenskom smislu i ono neće biti odgonetnuto arheologijom mišljenja. Naš je početak pred nama i sa stajališta Duha *mi još nismo*. Mi smo na putu gdje *naše* majke i očevi kao *naše* istinito srodstvo Duha tek trebaju biti rođeni. U dovršenju vremena pripravlja se i naše pra-rođenje, u dubini Duha i Savezu Vječnosti.

Zato je pitanje o smislu sa stajališta Duha *promašeno* pitanje. Promašeno utoliko što se iza pitanja o smislu života krije pitanje o smislu smrti. A smrt se s Duhom ne može odnositi, niti se može odnositi na Duh. Kada se smrt odnosi na život, odnosi se tako da ga *nema*. Ona hoće reći životu da je bio, da je prošao. Smrt je prošlost posrnula čovjeka, i ona ga vazda nagoni na 'vječno vraćanje' kao spomen na smrt. Između života i smrti vodi se bespoštedna utrka, a ishod joj je ono što zovemo povijest. Povijest je ono čega nema i što nikad neće biti. A Duh prebiva unutra u osobi i ne zahvaća ga smrt ni život. Osoba-Duh zajedništvuje s *drugim bez moranja* smrti i života.

Duh se čuvstvu duše obznanjuje kao samopočinjanje vjere. Kao izvanrazumska stvarnost Duh izmiče racionalizirajućem mišljenju. Zato historija ne zahvaća snagu duhovnosti na rubovima povijesnog dotrajavanja. Iza povijesti kao nezatvorenog vremena stoluje unutarnja duhovnost. Vrijeme povijesti nije vječno, niti postoji vječnost u vremenu kao vječno trajanje.

Duh ne spašava ovaj svijet niti bilo kojega njegova pojedinog čovjeka. Duh se uosobljuje u onom pojedincu koji kao duša svijeta nosi teret odgovornosti za svako svjetsko stradanje. Zato nam dubina odgovornosti za svijet i bližnjega nalaže da nas potrese tajna križa. A njemu se pak ne može biti poslušan jer on nije moć od *svijeta* niti moć za *svijet*. On je drama i Boga i čovjeka.

Samo je Bog u početku svjedočio o stravi objektivnog, jer Zemlja bijaše pusta i prazna; tama se prostirala nad bezdanom i Duh Božji lebdio je nad vodama...

Između Postanka i Golgote odlučena je pobjeda Duha kao nad-smisao kojim Duh oduhovljuje patnju pada u postojanje. Na koncu vremena Duh izvršuje osvetu pravde nad postojanjem čovjeka.

Navršilo se vrijeme obrata i Početka. Zato, neka bude dan prvi novog roda Adamova.

DOES THE LIFE HAVE SENSE?

Summary

The opening of the writing appertains to the question of purport in a context of man's existence - of the being who has been plunged into existence. The question of the purport also essentially reflects in human's bearing to his innermost being - then it's solution being of religious nature.

The author extends critically to the attempt to rationalize the question of the purport - searching an answer in growing spirituality of the evangetic message. Thus, the deliberation of the question of purport turns into a spiritually philosophizing meditation, with human spirituality being enlightened in it. This Christological spirituality is a lasting response to the question of the purport, repeatedly testifying faith as the inexhaustible well of Eternity which breaks through the verge of time coming to a close.